

Gud bor i oss Johannes av Korsets gudsbild (4)

Av Elisabeth Peeters, karmelitnunna

På frågan om vem Gud är, har vi hos Johannes av Korset hittills funnit följande svar: Gud förblir alltid den som är helt Annorlunda. Han överstiger vår fattningsförmåga. Samtidigt är han i vilket fall som helst överflödande kärlek och framför allt i sig själv redan relation, tre-enig.

Men var kan man konkret möta denne treenige Gud, som både överstiger oss människor och är så kärleksfull och oändligt tillmötesgående mot oss? Eller med Johannes' egna ord: "Var har du dolt dig, Älskade?" (*Andlig sång*, B, 1,1). Det svar som Johannes ger på denna fråga skall rikta våra blickar på en sista viktig aspekt som ännu inte tagits upp. Trots sin transcendens är Gud oss mycket närmare än vi tror, ja, han bor i vårt eget hjärta. Den transcendente Guden är samtidigt en immanent Gud.

Naturligtvis betyder inte detta att Johannes endast har mött Gud i sitt eget innersta – i en växelverkan mellan ljus och mörker, mellan upplevelsen av närvaro respektive frånvaro. Man behöver bara läsa hans vackra *Andlig sång* för att inse i vilken hög grad han mötte Gud i naturen. Man behöver bara räkna bibelcitaten i hans skrifter för att uppmärksamma hur intensivt han sökte och fann honom i den heliga Skrift.

Man behöver bara läsa vittnesbörden av hans samtida för att få en uppfattning om hur gärna han mötte honom i sakramenten, särskilt i Eukaristin, och samtidigt på vilket självklart sätt han såg och tjänade Gud i sina medmänniskor. Ändå är han övertygad om "att du varken kommer att finna honom eller njuta av honom säkrare eller fortare eller närmare än inom dig" (*Andlig sång*, B, 1,8).

Gud – hela Treenigheten – bor i vårt innersta: "Ordet, Guds Son, är, tillsammans med Fadern och den helige Ande, enligt sitt väsen och sin närvaro dold i själens innersta... Gud är alltså dold i själen och där skall den sant kontemplative söka honom med kärlek och säga: *Var har du dolt dig?*" (*Andlig sång*, B, 1,6).

Naturligtvis får detta i första hand enorma konsekvenser för vår människouppfattning, ty kan man säga någonting större om människan än att hon bär Gud själv inom sig? Därför utbrister Johannes: "O själ, skönast bland allt skapat, som så högt önskar veta platsen där din Älskade är, för att kunna söka honom och förena dig med honom!"

Nu säger man till dig att du själv är den boning där han vistas och den inre kammare och det gömställe där han är dold. Det är anledning till stor tillfredsställelse och glädje för dig att se att hela din skatt och ditt hopp är så nära dig, att den är i dig, eller, rättare sagt, att du inte kan vara utan den... Det är ju inom dig som du har din mättnad och ditt rike" (*Andlig sång*, B, 1,7-8).

Vår djupaste väsens kärna är alltså oantastlig. Här är vi i grunden oupplösligt förenade med vår livskälla, här bär vi inom oss en gudomlig närvaro som ingen eller intet kan ta ifrån oss. Just denna insikt kan vara till stor hjälp för människor som har svårt att tro på sig själva och att bygga upp en känsla av egenvärde. Vi är inga obetydliga "nollor" utan tvärtom oändligt värdefulla och dyrbara eftersom vi bär Gud själv inom oss.

Vår värdighet som personer är verkligen okränkbar, eftersom den inte vilar på våra bedrifter eller på vår framgång här i livet, inte på våra goda eller mindre goda egenskaper eller på vår härkomst, inte på andra människors åsikter, inte på mer eller mindre tillfälliga ting som åter kan gå oss ur händerna utan blott och bart på den oupplösliga samhörigheten med Gud.

Vidare har insikten att inte bara vi själva utan alla människor djupast sett är förenade med Gud givetvis också vittgående konsekvenser för förhållandet till våra medmänniskor. Varje människa är oändligt värdefull – och detta fullkomligt oberoende av frågan huruvida hon, mänskligt sett, är en "nyttig" samhällsmedborgare eller ej.

Varje människa: även de sjuka, de handikappade, de gamla och hjälpbehövande, de ofödda, främlingarna, ja, också de notoriska förbrytarna. Den som förgriper sig på en människas liv eller värdighet förgriper sig på Gud själv. Här ligger grunden till nästankärlekens lag och de slutgiltiga skälen till varför vi skadar rötterna till själva livet om vi kompromissar på detta område, eller tillåter att gränserna suddas ut. Och med ens befinner man sig mitt i debatten om sådana brännbara ämnen som bioetik, eutanasi, dödsstraff...

Ändå måste vi – just mot bakgrund av den entusiasm med vilken man i esoteriska kretsar på ett ofta synnerligen ytligt sätt talar om "vår gudomliga kärna" – lyssna mycket noggrant till Johannes. Han blev aldrig panteistisk. Skillnaden mellan Gud och människa, Skapare och skapelse står oförminskad kvar – vi är inte utan vidare "redan gudomliga i vår djupaste väsens kärna".

Och ännu mycket mindre skall Johannes hävda att "Gud" helt enkelt är ett slags kod-ord för vårt "sanna jag", en uppfattning som man någon gång kan träffa på i esoteriska skrifter. Och när han skriver att vi vid slutet av den andliga omdaningsprocessen allt mer blir till "*dioses por participación*" – "*gudar genom delaktighet (i Gud)*" (*Andlig sång*, B,39,6), så betyder detta just att vårt jag *inte* försvinner som en liten droppe i Guds Varas ocean, utan att kärleksförhållandet till Gud når en sådan höjdpunkt att vi förblir oss själva och samtidigt är helt likdanade med Gud och delaktiga i hans eget treeniga kärleksliv.

Johannes säger att "Guds närvaro i själen kan vara av tre slag" (*Andlig sång*, B,11,3) – man skulle också kunna tala om tre grader av gudstillhörighet. "Den första är hans närvaro genom sitt väsen. På det sättet är han närvarande inte bara i de godaste och heligaste själarna utan också i de onda och syndiga och i alla andra varelser. Ty genom denna närvaro ger han dem liv och vara. Om denna väsentliga närvaro fattades dem skulle de alla förintas och upphöra att finnas till. Följaktligen saknas aldrig denna närvaro i själen."

Denna Guds första närvaro i oss – den minst intensiva – hänger alltså oskiljaktigt samman med det faktum att vi blivit skapade av Gud och fortsätter att existera endast tack vare det band som förenar oss med vår Skapare. Denna grundläggande förbindelse med Gud kan aldrig fattas oss – den omintetgör inte ens av ett medvetet avståndstagande från Gud – men vi måste vara på det klara med att detta bara är den lägsta nivå av gudstillhörighet som är möjlig i vårt liv.

Även om detta grundläggande band med vår Skapare är oupplösligt, lever den som endast förblir förenad med Gud på denna nivå i praktiken så gott som utan Gud eller åtminstone som om Gud inte fanns. Han har inte den förtroliga relation till honom själv som Gud vill erbjuda oss.

Bandet blir starkare så snart vi utifrån vårt inre också försöker leva så att vi inte befinner oss i total motsägelse till vårt gudomliga ursprung: ”Det andra slaget av närvaro är genom nåd, i vilken Gud bor i själen, nöjd och tillfreds med den. Alla själar har inte denna närvaro eftersom de som begår en dödssynd förlorar den.” Guds närvaro genom nåden förlorar man alltså inte sådär utan vidare genom ett mindre eller till och med genom ett större felsteg.

Den går bara förlorad genom ”dödssynd” eller med andra ord om man medvetet och på ett avgörande sätt vänder sig mot sitt eget gudomliga ursprung, mot Guds lag och därmed också i grund och botten mot sin egen djupaste mänskliga existens. Det är inte Gud som då släpper taget om oss och undandrar oss sin närvaro, utan det är vi som avskär oss från vår gudomliga livskälla – åtminstone tills vi inser att vi befinner oss i en återvändsgränd och vänder tillbaka till Gud och hans lag.

Men inte ens nådens förbindelse med Gud är på långt när det innerligaste band med vilket det är möjligt för oss människor att vara förenade med honom. Gudstillhörigheten blir ännu djupare när vi också på det medvetna planet söker en personlig relation till honom och helt och hållet öppnar oss för hans kärlek: ”Det tredje steget är genom andlig kärlek (från både Guds och vår egen sida!), ty Gud brukar besöka många fromma själar på olika sätt och så vederkvicka, behaga och glädja dem.” Ändå ger dessa erfarenheter endast en försmak, de är aldrig Gud själv: ”Men dessa former av andlig närvaro är, liksom de andra, alla beslöjade, ty i dem visar sig Gud inte som han är, eftersom detta livets villkor inte tillåter det.”

Också gudstillhörigheten genom kärlek – eller genom ”andlig kärlek” som Johannes säger – är någonting som endast långsamt och steg för steg kan växa fram i oss. Ju starkare och djupare vår kärlek blir, desto närmare kommer vi också vår egen medelpunkt, för den är ju Gud: ”Själens medelpunkt är Gud. När hon nått fram till honom med sitt väsens hela förmåga och med sin aktivitets och böjelses samlade kraft, har hon också nått sin innersta och djupaste medelpunkt i Gud. Då kommer hon att förstå, älska och njuta av Gud av alla sina krafter.

Innan själen har nått så långt – det vill säga under detta dödliga liv, då hon inte kan nå fram till Gud med hela sin samlade kraft – befinner hon sig ändå i denna sin medelpunkt, som är Gud. Det gör hon tack vare hans nåd och att han vill meddela sig med henne. Likväl är hon inte nöjd utan har både mer rörelseförmåga och styrka till att tränga djupare in. Fastän själen alltså är i sin medelpunkt, är hon dock inte i den allra djupaste medelpunkten, ty hon kan ju nå fram till det allra djupaste i Gud...

Ju fler grader av kärlek hon har, desto djupare tränger hon in i Gud och desto mer finner hon i honom sin medelpunkt... Ju fler grader av kärlek till Gud själen kan uppnå, desto fler medelpunkter kan hon få i Gud, den ena djupare än den andra” (*Levande kärleksläga*, 1,12-13).

Guds närvaro i oss är alltså inte statisk utan dynamisk. Den kan och måste genomgå en utveckling under loppet av vårt liv, och därvid är den också beroende av vår medverkan: ”Nu skall man veta att Gud bor i alla själar på ett fördolt sätt och att han döljer sig i deras substans, ty om han inte gjorde det skulle de inte kunna bestå.

Men det är en stor skillnad mellan detta sätt att bo och andra sätt, ty i vissa själar bor han ensam och i andra gör han det inte, i vissa bor han med glädje och i andra utan glädje; i vissa bor han som i sitt eget hem, där han styr och ställer om allt; i andra bor han som en främling i en annans hem, där man inte låter honom bestämma någonting eller göra något överhuvudtaget” (*Levande kärleksläga*, 4,14).

Kanske ligger den största svårigheten i att vi ofta inte märker mycket av denna gudomliga närvaro i oss. Detta vet också Johannes: ”Men fortfarande säger du: Då nu den som min själ har kär är i mig, hur kan det då komma sig att jag varken finner honom eller erfar honom? Skälet är att han är dold” (*Andlig sång*, B, 1,9). Gud är förvisso närvarande, men han tränger sig inte på.

Han är alltid hos oss, men det betyder alls inte att vi också alltid kan ”känna” denna närvaro. Det kommer det heller inte an på, för känslan i sig är inget kriterium på Guds när - eller frånvaro genom nåden: ”Varken den höga meddelelsen eller den förnimbara närvaron är säkra bevis på hans behagfulla närvaro; inte heller är torkan och frånvaron av allt detta i själen bevis för att han är frånvarande i den” (*Andlig sång*, B, 1,3).

Gud är till exempel fördolt närvarande i den ihärdiga livsviljan som besjalar oss människor, i vår längtan och förmåga att ge och ta emot kärlek, i hoppet som ibland mot alla odds får oss att hålla ut i vad vi gett oss in på, i ljuset som upplyser oss i utsiktslösa situationer, i skaparlusten som ibland kan överraska oss själva, och som i själva verket är en delaktighet i hans egen skaparkraft. Men vi måste lära oss att upptäcka den personliga Kärleken i och bakom dessa ”kraftkällor” inom oss, och lära oss att tro på den.

Den inneboende Guden kan visserligen också helt oförmodat ge sig till känna för någon som förut aldrig tänkt på honom, men det normala är ändå att han i tron mer och mer avslöjar sin närvaro för den som också vill söka honom. Och för att bättre kunna bli varse honom, inte bara som en anonym kraft utan som en älskande Person, ja, som en treenig kärleksrörelse mellan Fader, Son och Ande i vårt innersta, måste vi lära oss att inte fylla oss med så mycket annat att det inte längre finns vare sig tid eller utrymme för mötet med Gud. Därför tillägger Johannes omedelbart: ”(Skälet är att han är dold) och att inte också du döljer dig för att så kunna finna och erfara honom” (1,9).

Med ”dölja sig” menar han här just att frigöra sig från en alltför stark fascination för andra ting, som man då inte längre ser i deras rätta förhållande till Gud utan som blir till ett slags avgud. ”Sök honom i tro och kärlek utan att låta dig tillfredsställas med något, varken med att smaka det eller med att förstå det mer än du bör veta”

(1,11) – ”Om du så förblir dold med honom, då skall du erfara honom i det fördolda och du skall älska och njuta av honom i det fördolda och i det fördolda skall du glädjas med honom, det vill säga på ett sätt som övergår allt det som tungan eller sinnet kan uppnå” (1,9). Ty ”i den själ där det inte bor något begär eller några andra bilder och former och inte finns några böjelser för något av det skapade, där bor den Älskade på ett synnerligen fördolt sätt. Och han famnar henne så mycket mer innerligt, förtroligt och ömt som hon är renare och mer avskild från allt som inte är Gud” (*Levande kärleksläga*, 4,14).

Johannes förenar alltså sina utsagor om den inneboende Guden med en hel andlig väg och samtidigt med en lära om bönen. Som vi redan har sagt finns det för honom ingen bättre och lättare väg för att komma i kontakt med Gud i bönen och för att växa i kärlek till honom än att gå in i sitt eget innersta: ”Vad mer önskar du, o själ, och vad mer söker du utanför dig själv?

Det är ju inom dig som du har dina rikedomar... Njut och gläd dig i din inre samling med honom, du har ju honom så nära. Där skall du åstunda honom, tillbe honom och söka honom. Sök inte honom utanför dig själv, ty du kommer att bli förströdd och trött och så kommer du varken att finna honom eller njuta av honom säkrare eller fortare eller närmare än inom dig!” (*Andlig sång*, B, 1,8).

Denna inre samling kan vi lägga oss vinn om också mitt under de dagliga bestyren, för vad hindrar oss från att då och då påminna oss om Guds närvaro i vårt eget hjärta? ”Träd in i ert inre och arbeta i er Brudgums närvaro, han som alltid är närvarande och älskar er högt” (*Ord av ljus och kärlek*, 89).

Om Gud lever i oss betyder detta även att han utan uppehåll handlar i oss inifrån, att han inifrån drar oss till sig och gör oss gott, och detta så överväldigande som bara Gud förmår göra det: ”Din Brudgum, som lever i dig, skänker dig nådegåvor i enlighet med sin natur. Eftersom han är allsmäktig, gör han dig gott och älskar dig med allmakt. Eftersom han är vis, känner du att han gör dig gott och älskar dig med vishet. Eftersom han är oändligt god, känner du att han älskar dig med godhet.

Eftersom han är helig, känner du att han älskar dig och ger dig sina nådegåvor med helighet. Eftersom han är rättfärdig, känner du att han älskar dig och skänker dig sin nåd på ett rättfärdigt sätt. Eftersom han är barmhärtig, medlidsam och saktmodig, känner du hans barmhärtighet, medlidande och saktmod. Eftersom han är ett mäktigt, subliment och utsökt vara, känner du att han älskar dig på ett mäktigt, subliment och utsökt sätt” (*Levande kärleksläga*, 3,6) och så fortsätter Johannes ännu ett gott stycke...

Han avslutar med det jublande påståendet att den Gud som bor i oss i själva verket på detta sätt aldrig upphör att säga till oss: ”Jag är din och tillhör dig och det behagar mig att vara vad jag är så att jag kan vara din och ge mig själv till dig” (ibid.). På nytt står vi inför en Gud som kastar om rollerna, som inte i första hand väntar sig att vi uträttar mycket för honom, men som vill ge sig själv till oss och som är glad att kunna överösa oss med sina skatter. Måtte vi bara ge honom chansen...